

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/75520>

Please be advised that this information was generated on 2019-09-19 and may be subject to change.

policy in the developing world more responsibly? From this angle, Gamburd's study can be read as another timely ethnographic plea for society to recognize its own values as they are embodied in its scapegoats, in this instance, its rot-gut-swilling layabouts.

It is important to note, however, that Gamburd's work is less prescriptive than descriptive of the symbolic fault-lines crisscrossing the culture of illicit liquor, and these can be stultifying but also liberating as they afford people opportunity to "imagine, embody, perform and transform their identities" in wholly unpredictable ways. So, even though the criminalization of moonshine isn't stopping the tap (indeed it appears to enable a good many cops to make a quick buck), Gamburd sees more scope in women's initiatives to politicise their struggle against drunkenness along lines which have historical and cultural precedence; for example, by framing the temperance movement around Sinhala-Buddhist rhetoric. But in a telling example of how porous symbolic schemes can be with regard to meanings, Gamburd also introduces us to drinkers who see their willingness to throw money on booze as a sign of their being less attached to things material, and their wives begrudging such unnecessary spending, of un-Buddhist cravings.

Interestingly enough, Gamburd sees the medicalization of alcohol-dependency as having little purchase on the way the people of Naeaegama view excessive drinking. In her view, the villagers of Naeaegama don't have a concept of alcoholism as a disease as they tend to lay more store by an individual's ability to control his mind and stop drinking, if he so wills. The influence of Buddhist doctrine is unmistakable here and a strong point in favour of Gamburd's argument. And yet, the evidence for these conclusions seems somewhat shaky to me. For one, only a handful of opinions are presented. For another, I believe the meeting of different symbolic or cultural categories creates a minefield of difficulties for anthropologists who seek consistency and coherent structures, which are reflected in the questions they put and the answers they elicit (Is so-and-so mad or under spirit-attack? Is conception a result of copulation or not?). From what I have seen of Sri Lanka, as a Sri Lankan, the distinction between foreign and local meanings, which underpins Gamburd's point about medicalizing alcohol dependency, is becoming less and less useful, not to say viable.

Shamindra Herat
Philosophy and medical anthropology, Amsterdam

Sjaak van der Geest & Marian Tankink (eds), *Theory and action. Essays for an anthropologist*. Amsterdam: AMB, 2009. 258 pp. € 25,00. ISBN 978-90-79700-07-3. Can be ordered via s.vandergeest@uva.nl

Juist medische antropologie is vaak onderwerp geweest van discussie over de vraag of antropologisch onderzoek vooral fundamenteel of eerder toegepast van karakter is, of zou moeten zijn. Toen ik zelf in de jaren negentig medische antropologie studeerde, had ik soms het gevoel te moeten kiezen. Gelukkig leerde ik tijdens de module Kritische Medische Antropologie aan de Universiteit van Amsterdam dat theorie en actie

niet zonder elkaar kunnen. De titel voor het vriendenboek dat Sjaak van der Geest en Marian Tankink samenstelden voor Els van Dongen, die de docent was van die module, had wat mij betreft niet beter gekozen kunnen worden. De 38 bijdragen zijn speciaal voor haar geschreven, geredigeerd of geselecteerd door (voormalige) collega's en studenten. Els moest na vele jaren van gezichtsbepalende aanwezigheid de afdeling Medische Antropologie van de Universiteit van Amsterdam verlaten, omdat kanker haar het werken onmogelijk maakte. Kort nadat ze het boek in ontvangst nam, is zij op 4 februari 2009 overleden.

Ook als een antropoloog iets in de wereld wil veranderen, is haar onderzoek allereerst bedoeld om die wereld te begrijpen, aldus Sylvie Fainzang in haar bijdrage, en daarvoor is theorie nodig. Veel bijdragen in het boek zijn op het eerste gezicht helemaal niet theoretisch van aard. Ze zijn wel onmiskenbaar antropologisch, geschreven in verschillende talen (letterlijk!) en stijlen, soms rijk geïllustreerd en met verhalen vanuit en over allerlei werelden, praktijken en ervaringen. De onderwerpen die Els van Dongen heeft bestudeerd en beschreven en de thema's die haar fascineerden, liggen ook veel collega's in en dichtbij de medische antropologie na aan het hart. Met teksten en beelden over onder meer gekte, ouderdom, geheimen, vergeten, psychiatrie en migranten is het boek een venster op het veld.

Het boek opent met een stuk van Els van Dongen zelf, waarin ze haar expertise als medisch antropoloog confronteert en combineert met haar ervaringsdeskundigheid – en die van de mensen om haar heen – als patiënt. Ze pleit voor aandacht voor de alledaagse activiteiten waaruit het omgaan met ziekte, zieken en ziek-zijn bestaat. Ook Arthur Kleinman doet dat. Hij besluit zijn korte, persoonlijke bijdrage met de woorden: “We are all caregivers. At least, we should” (p. 98).

Ook in andere bijdragen staan alledaagse handelingen, gesprekken en dingen centraal, waaronder de aanraking van verpleegkundigen (Riekje Elema), de leeservaringen van Zuidafrikaanse plattelandsvrouwen (Diana Gibson), een verslag van het spreekuur van een Nederlandse huisarts (Ilja Mooij), de betonnen paaltjes op de begraafplaats van een psychiatrisch ziekenhuis (Huub Beijers), een portret van een oude moeder (Rineke van Daalen), een Ghanees antwoord op de vraag wat vriendschap is (Sjaak van der Geest) en Joodse moppen (Allan Young). Door zulke ogenschijnlijke alledaagsheden nauwkeurig te beschrijven en te interpreteren worden het objecten van antropologisch onderzoek, die vragen om aandacht, taal en reflectie. Dat geldt ook voor fenomenen en gebeurtenissen die op het eerste gezicht moeilijker te begrijpen zijn, zoals de ervaring van een epileptische aanval (Bernhard Hadolt), de schilderijen van jonge kunstenaars uit Kinshasa (Ruth Kutalek), kindertekeningen over hekserij bij de Azande (Armin Prinz), foto's van de littekens van gemartelde asielzoekers (Janus Oomen), het onuitsprekbare verhaal van een vrouw die vluchtte uit Bosnië (Marian Tankink) en de omzwervingen van ‘community health’ in Afrika (Corlien Varkevisser).

Zulke verhalen, alledaags en complex, spreken niet voor zich. Ze krijgen betekenis in interacties van onderzoekers met wie en wat zij onderzoeken en met de lezers van hun verhalen. En met andere auteurs, die bouwstenen en instrumenten aanreiken uit uiteenlopende perspectieven als psychologie en politiek, ‘embodiment’ en ethiek,

film en fenomenologie, gender en gedrag. Met hun beschrijvingen en beschouwingen transformeren en maken antropologen theorieën, waarmee ze de wereld begrijpelijk kunnen maken en zich ertoe kunnen verhouden.

Vooraf Anita Hardon, Annemiek Richters en Rimke van der Geest laten expliciet zien wat de dubbele rol van activist en onderzoeker in de praktijk kan betekenen. Hun bijdragen, evenals de reeds genoemde meer theoretische bijdrage van Fainzang, zijn expliciet verbonden met de thematiek van het boek die door de titel wordt gesuggereerd. Maar ook de andere bijdragen stellen – vaak tussen de regels door – vergelijkbare vragen: hoe kun je de wereld veranderen als je die niet goed begrijpt? En hoe kun je een wereld begrijpen die je eigenlijk zou willen veranderen?

Deanna Trakas citeert uit een mailwisseling met Els van Dongen, die haar op de vraag naar de rol van de (medische) antropologie eens antwoordde:

“Did you ever knit and had the experience of ‘the knot’ which you could not unravel? (...) Anthropology is unraveling the knot (...). When you have one thread you can pull it and see what kind of thread it is. (...) You can’t find the end and you definitely have the wrong thread, so you will take another. In the end the knot is very tight, firm, with lots of threads hanging down, all leading to the knot at the centre. (...) You cut the knot and all the threads are falling on the floor. Now you will see the different parts, their colours, their ‘meaning; but now you also have to make the whole again. That’s impossible! Since all those loose threads are not very interesting (although very clear to see). I would prefer to let the knot as it is with all the threads hanging out, so that others will have to unravel something themselves” (p. 193).

Waarschijnlijk ook door de korte termijn waarop deze bundel tot stand is gekomen, lijkt het boek wel wat op zo’n kluwen. Ik heb die in deze korte bespreking niet kunnen of willen ontwarren. Sommige draadjes – ook die ik niet met name heb genoemd – zijn ook ‘afgeknipt’ zeker de moeite waard. Maar de lezer van dit boek moet vooral niet bang zijn voor een flinke knoop en de voldoening eerder vinden in het werk van het ontwarren dan in een nette streng aan het eind. Dat is een beschrijving die veel antropologen past, maar zeker ook anderen die balanceren tussen mensen en hun levens observeren, erover denken en schrijven, eraan meedoen en erin handelen.

Maud Radstake, cultureel antropoloog
Centre for Society and Genomics, Radbouduniversiteit Nijmegen

Leon Goossens, *Kleinschalige woonzorgvoorzieningen voor ouderen. Een wereld te winnen voor instellingen en ondernemers*. Den Haag: Uitgeverij Lemma, 2008. 152 pp. € 21,50. ISBN 978-90-5931-291-3.

Goossens begint zijn boek met een beeld van zijn opa en oma ‘Boven’, wonende op een hoger deel van het dorp waar hij opgroeide. Zijn grootouders zetten op oudere leeftijd gewoon hun leven voort in hun eigen huis. Totdat gezondheidsproblemen daar